IL-BIDWI

FOLJU MAĦRUĠ DARBTEJN FIX-XAHAR MID-DIPARTIMENT TAL-BIEDJA

Editur, C. Zammit-Marmarà M.B.E.

Nru. 39 IL-ĦAMIS, IL-15 TA' ĠUNJU, 1944. Nru. 39

TRAZZIN TAL-GHOLI TAL-QBIELA

(Victor R. Sammut, B.A., LL.D.)

BĦAL dan iż-żmien, billi ma baqax wisq għal Santa Marija, jibdew jinqalgħu l-kwistjonijiet dwar il-qbiela ta' l-egħlieqi, u hemm bżonn illi wieħed ikun jaf f'liema posizzjoni jinsab u x'inhuma d-drittijiet u d-dmirijiet ta' dak li jkun, sew għal dak li hu għoli tal-qbiela u tibdil tal-pattijiet tat-tqabbil, kemm għal dak li hi talba tas-sid biex il-bidwi jitlaq l-għalqa.

I—ŻIEDA FIL-QBIELA U TIBDIL TA' PATTIJIET

Il-liġi tal-qbiela ma hijiex l-istess għall-egħlieqi ta' kull xorta, u għalhekk nitkellmu l-ewwel fuq l-egħlieqi li soltu jingħataw għaż-żara' ta' uċuħ, u mbagħad fuq dawk li jservu aktar għas-siġar jew għad-dwieli, fejn ma' dawn jidħlu wkoll il-ġonna tad-dwieli, il-ġonna tal-frott, kif ukoll l-artijiet għall-mergħa.

Għelieqi għaż-Żara' ta' Uċuħ

Ma jiswa xejn illi s-sid jgħid jew jikteb lill-kerrej illi sejjer jgħollilu jew jagħmillu pattijiet ġodda, jekk ma javżahx millinqas *tliet xhur qabel* **ma tagħlaq il-qbiela, b'mezz** ta' *ittra uffiċjali*, jiġifieri: ittra maħruġa mill-Qorti ta' Fuq, fejn jibqa' l-oriġinal tagħha, u kopja tagħha tiġi notifikata lill-bidwi minn uffiċjal tal-Qorti.

Jekk il-bidwi li jirċievi din l-ittra uffiċjali ma jkunx irid joqgħod għall-għoli jew għall-pattijiet imsemmijin fiha, għandu jfittex jagħmel rikors quddiem il-Bord għal Kontroll tal-Qbiela, fiż-żmien li tagħti l-liġi, jiġifieri *mhux inqas minn xahar qabel* **il-ġurnata illi fiha s-sid irid illi** jibda l-għoli jew it-tibdil tal-pattijiet. Mar-rikors għandu jagħmel id-depożitu li trid il-liġi. Is-sid, li jirċievi kopja tar-rikors, magħmula mill-kerrej, għandu wkoll jagħmel depożitu quddiem il-Bord, u jekk dan ma jagħmlux mill-inqas f'ġurnata ta' nhar ta' xogħol qabel dak in-nhar tas-smigħ tar-rikors quddiem il-Bord id-dritt tiegħu jaqa', u l-qbiela u l-pattijiet jibqgħu bħal qabel.

Quddiem il-Bord jistgħu jixhdu l-kerrej u s-sid, li għandhom id-dritt iġibu mhux aktar minn tliet xhieda kull wieħed. Il-Bord jiddeċiedi kemm għandha tkun il-qbiela u x'pattijiet għandu jkun hemm, wara li jkun sama' l-provi fuq kemm hu l-kejl tal-għalqa, jekk hux raba' saqwi jew inkella bagħli, kemm, bejn wieħed u ieħor, iġib ir-raba' fl-istess inħawi, xi kwaltà ta' ħamrija fiha, hux bogħod mir-raħal jew le, xi kwalità ta' art hemm taħt il-ħamrija, u affarijiet oħra li għandhom x'jaqsmu mar-raba'.

Jekk il-bidwi li jkun irċieva ittra uffiċjali ma jagħmilx ir-rikors għal quddiem il-Bord fiż-żmien, u jibqa' fil-post, ikollu jħallas l-għoli kollu u joqgħod għal pattijiet il-ġodda li għamillu s-sid.

Fil-kas illi l-bidwi jkun irid iħalli l-għalqa minflok ma jmur quddiem il-Bord għad-deċiżjoni tiegħu, jista' javża lis-sid illi ma hux se' jidħol fi qbiela oħra u li sejjer iħalli l-għalqa—imma dan l-avviż għandu jagħtihulu qabel ma tibda l-qbiela l-ġdida.

Għelieqi li jservu aktar għas-Siġar jew Dwieli, Ġonna tad-Dwieli, Ġonna tal-Frott, u Artijiet għal Mergħa

Mhux kull għalqa illi fiha dwieli jew siġar tidħol ma' l-egħlieqi hawn imsemmija, imma dawk biss illi fihom aktar siġar u dwieli milli uċuħ. Jekk l-għalqa jkun fiha inqas minn nofsha siġar u dwieli, allura tidħol mal-Għelieqi għaż-Żara' ta' Uċuħ li semmejna aktar 'il fuq.

Biex is-sid igħolli l-qbiela jew ibiddel il-pattijiet tal-ġonna, artijiet għall-mergħa, u għelieqi li fihom aktar siġar u dwieli, ma għandux bżonn jibgħat ittra uffiċjali, imma huwa biżżejjed illi javża lill-kerrej bi kwalunkwe mod u fi kwalunkwe żmien qabel ma tagħlaq il-qbiela; u l-kwistjonijiet li jinqalgħu fuq dawn il-postijiet ma jistgħux jitressqu quddiem il-Bord.

Il-kerrej ikollu d-dritt jew li jaċċetta l-kondizzjonijiet il-ġodda, jew li jitlaq.

Fil-kas illi l-kondizzjonijiet il-ġodda ma jkunux raġonevoli, u s-sid ikun irid iqabbel il-post lil ħaddieħor, il-kerrej jista' ma jitlaqx u jeżerċita d-dritt tal-preferenza, jiġifieri: jagħżel li jżomm il-post bl-istess qbiela li joffri ħaddieħor. Kull kwistjoni li tqum fuq dan ma tiġix quddiem il-Bord, imma quddiem il-Qrati ordinarji.

II—TKEĊĊIJA TAL-KERREJ MILL-GĦALQA

Għelieqi għaż-Żara' ta' Wċuħ

Il-ftehim tal-qbiela soltu jsir, għall-ewwel, għal erba' snin, u wara li jagħlaq dan iż-żmien, jekk ma jkunx sar ftehim ieħor minn qabel, jibqa' jiġġedded minn sena għal sena.

Sew ma' l-egħluq ta' l-ewwel erba' snin kemm ma' l-egħluq ta' xi sena ta' wara, is-sid ma jistax jieħu lura l-għalqa dejjem, imma biss f'dawk il-każijiet li sejrin insemmu.

Is-sid ikollu jibgħat ittra uffiċjali lill-kerrej millinqas tliet xhur qabel, u l-kerrej li ma jkunx irid jitlaq jista' jġib il-kwistjoni quddiem il-Bord b'rikors imressaq xahar qabel, bħal fil-kasijiet ta' għoli ta' qbiela li diġà semmejna.

Il-Bord ma jippermettix lis-sid jieħu lura l-għalqa jekk ma jkollux raġuni tajba. Il-Bord jista' jagħtih li joħodha jekk ikun iridha biex tinħadem minnu jew minn xi ħadd mill-familja tiegħu għal erba' snin fuq xulxin, jekk il-kerrej ikun wella l-għalqa lill-barranin mingħajr il-permess tas-sid; jekk ma' tul l-aħħar sentejn l-għalqa ma tkunx inħadmet għal ċertu żmien; jekk il-kerrej naqas milli jsewwi l-ħitan li kellu jsewwi skond il-ftehim, jew, għarraq is-siġar, jew naqas mill-ftehim tat-tqabbil; jekk f'darbtejn baqa' lura fil-ħlas tal-qbiela għal iżjed minn xahar wara li is-sid ikun talbu jħallas. u jekk ikun hemm raġuni oħra tajba.

Għelieqi li jservu aktar għas-Siġar jew Dwieli, Ġonna tad-Dwieli, Ġonna tal-Frott, u Artijiet għal Mergħa.

Jekk is-sid ikun irid il-post, ma' l-egħluq tal-qbiela, biex iqabblu lil ħaddieħor, allura l-kerrej ikollu d-dritt tal-preferenza, jiġifieri jibqa' fil-post bl-istess qbiela li joffri ħaddieħor.

Jekk is-sid ikun irid il-post għalih, jew ma jkunx irid iqabblu għal żmien sena, jew għal żmien sena jkun irid iqabblu biss bil-kondizzjonijiet illi l-kerrej ma aċċettax, is-sid ma jkollux bżonn jagħmel ieħor biex ikeċċi lill-kerrej ħlief javżah biex jitlaq (bil-fomm jew bil-miktub) qabel ma tagħlaq il-qbiela.

* * *

Niżżu ħajr lill-Avukat Victor R. Sammut, B.A., LL.D., (81, New Street, Sliema), ta' l-artiklu sabiħ li għoġbu jibagħtilna għall-informazzjoni tal-bdiewa dwar it-Trażżin ta'-Għoli tal-Qbiela. L-Avukat Sammut jaf jistma u jiżen iżjed id-diffikultajiet tal-bdiewa għax hu ġej minn familja li dejjem kellha x'taqsam mal-bdiewa. Missieru, is-Sur Oscar Sammut, C.B.E., kien għal xi żmien Aġent Direttur tal-Biedja. L-Avukat Sammut hu wkoll il-Kunsultur Legali tal-Għaqda Nazzjonali tal-Bdiewa.—*(Nota ta' l-Editur).*

TORBIJA TA' TIĠIEĠ GĦALL-BAJD

KIF TĦAJJAR IT-TIĠIEĠ JOQOGĦDU QREJJAQ

(*C. Zammit-Marmarà, M.B.E.*)

IT-TIĠIEĠA li titħajjar toqgħod qroqqa kmieni m'hix ta min j sfrattaha! Wieħed għandu jiftakar li flieles imfaqqsa kmieni hu ta' min jibża' għalihom, għax dawn jistgħu jiftħu jbidu fix-xitwa meta l-bajd ikun skars. Inti tista' tħajjar tiġieġa tajba biex toqgħodlok qroqqa b'dan il-mod li sejrin infissru.

L-ewwel ħaġa li għandek tagħmel hi li tlesti l-kaxxa jew kaxxi tant tajjeb li t-tiġieġ jarawhom li huma tajba u komdi għat-tfaqqis tal-flieles. Dan tista' tagħmlu billi l-kaxxi tagħmilhom f'irkejjen sħan u mudlama. Fihom għandek tqiegħed ħafna tiben—l-aħjar tiben twil u mhux imfarrak. Imbagħad għandek tfittex li taqta' d-dawl li jolqot dawn il-kaxxi u tagħmilhom mudlama. Dan jista' jsir billi tagħmel biċċa xkora bħala purtiera mat-tieqa li minnha jidħol id-dawl għal fuq il-kaxxi.

Ma' l-ikel tat-tiġieġ żid terz minnu qamħ-ir-rum. Inti malajr tara li jibdew jitħajru biex joqogħdu. Wara li t-tiġieġa toqgħod fuq il-bajd, il-bajd għandu jiġi eżaminat kuljum meta l-qroqqa tillarga minn fuqu, biex jekk issib xi bajda mifqugħa tneħħiha minnufih. Bajd mifqugħ iħassar il-bajd l-ieħor għax isodd il-pori; għaldaqshekk il-bajd sħiħ li jiċċappas b'xi bajd mifqugħ għandu jiġi mimsuħ b'biċċa nadifa kemm kemm niedja bl-ilma fietel. Jekk irrix f'sider it-tiġieġa jiċċappas dan għandu wkoll jiġi mnaddaf.

Il-lum hawn ħafna apparati biex tagħraf il-bajd għattifqis u tara hux serduk jew tiġieġa. Aħna min-naħa tagħna, nistgħu ngħidu li f'idejna dawn l-affarijiet ma tawx riżultat tajjeb, iżda f'idejn ħaddieħor ma nafux x'jagħmlu.

Aħna għandna ħafna fiduċja f'xi rmedji li kienu jfittxu nannietna fl-eqdem żminijiet, u f'dawk li jagħmlu bdiewa ta' artijiet oħra. Nibdew biex insemmu dak li tagħraf l-għamla tal-bajda. Jekk inti tieħu f'idejk bajd ta' tiġieġ differenti, inti tara li xi wħud minnhom huma iżjed magħmula bil-ponta minn oħrajn. Mill-esperjenza tagħna, bħala regula ġenerali, aħna nsibu li dak il-bajd li huwa bil-ponta aktarx tfaqqas għattuqa. "Imma", nistħajjilkom tgħidulna, "hemm ħafna tiġieġ li jbidu bajd ta' għamla mhix xorta, xi wħud ibidu bil-ponta, oħrajn bajd tond." Kollu veru, imma b'daqshekk? M'hix ħaġa raġunata li għandna nissopponu li tiġieġa tbid bajd li jista' jfaqqas kollu sriedek u oħra li jkun kollu għewietaq? Hi ħaġa bizzejjed naturali fl-annimali kollha tad-dinja kif ukoll fil-bniedem.

Hemm ħaġa oħra biex iżjed inkunu żguri fil-għażla tal-bajd għat-tqegħid: jekk aħna naraw bir-reqqa bajda billi nżommuha bejn għajnejna u dawl qawwi, aħna naraw ġo fiha vojt żgħir—*żgħir ħafna f'bajda friska* u jikber iżjed aktar ma bajda ddum. Jekk dan il-vojt ikun fit-tarf il-wiesa' tal-bajda, *sewwa sewwa fin-nofs*, allura din il-bajda tfaqqas serduk, jekk dan il-vojt ikun imġenneb allura l-bajda tfaqqas għattuqa. Biex aħna niflu din il-bajda sewwa jinħtieġ li nżommuha f'idejna bit-tarf il-wiesa' lejn għajnejna u t-tarf l-iżjed bil-ponta lejn id-dawl. Id-dawl jinħtieġ ikun qawwi.

Aħna nsibu ħafna bajd li fih dan l-vojt ma jkunx sewwa sew fin-nofs, imma anqas wisq imġenneb. Ma għandniex xi ngħidu, dan il-bajd ma jistax wieħed jiżgura ruħu x'inhu, serduk jew għattuqa.

Dak il-bajd li, meta nxebbħuh ma l-ieħor ta' l-istess tiġieġa, ikun bil-bosta ikbar, ifaqqas disgħa u disgħin fil-mija serduk.

NUĦĦALA BLA RAZZJON. — Sakemm joħroġ avviż ieħor, in-nuħħala tista' tinxtara minn għand il-bejjiegħa li għandhom il-permess mid-Dipartiment tal-Biedja mingħajr il-Ktieb tar-Razzjon.

IL-MELL U L-BERGĦUD TAL-QARA' U TAL-BĦAJRA

(*C. Zammit-Marmarà, M.B.E.*)

IL-BDIEWA tagħna tabilħaqq dan iż-żmien qegħdin jisimgħu l-parir tagħna u qed jagħmlu ħilthom biex jeqirdu l-gwaj li spiss jidher fuq l-uċuħ imħabba l-mard. Iżda biex l-affarjiet jirnexxu u jimxu sewwa, jiħtieġ li aħna nagħmluhom sewwa wkoll.

Jekk inti tidħol daqsxejn tara l-egħlieqi inti ssib li l-kubrit ġie mxerred 'l hemm u 'l hawn gozz gozz fuq il-weraq, u mhux fuq il-weraq kollu, iżda fuq waħda 'l hemm u oħra 'l hawn, bħallikieku l-kubrit qiegħed biex ibażża' l-mell bid-dehra tiegħu. Kubrit mogħti b'dan il-mod ma jservi xejn u mhux ħlief ħala ta' flus u ta' żmien.

Il-mell abjad tal-qara' hu marda li tixtered malajr wisq u tgħix in-naħa ta' barra tal-werqa, għalkemm il-ħjut tal-fungu jinfdu wkoll il-laħam tal-werqa biex minnha jerdgħu s-sustanza. Dina ma għandniex inħalltuha mal-*peronospora* tad-dwieli, għaliex fid-dwieli l-mell imiss ġewwa l-werqa u jidher biss barra biex ixerred iż-żerriegħa tiegħu. Il-mell abjad tal-qara' u tal-bħajra jibda minn taħt il-werqa u mhux mill-wiċċ. Għaldaqshekk jinħtieġ li meta aħna nagħtu l-kubrit, aħna għandna nolqtu taħt il-werqa wkoll għax ma jkun jiswa xejn li aħna nagħtu f'wiċċ il-werqa u nxerrduh 'l hemm u 'l hawn. Il-kubrit għandna għaldaqstant nagħtuh b'mod li jilħaq ix-xitla kollha minn taħt u minn fuq. Il-kubrit jingħata bil-minfaħ. Fix-xlokk jew f'ġurnata tan-nida, il-marda tixgħel, għaliex iż-żerriegħa rqiqa tal-marda li ttir minn fuq l-istess weraq toqgħod fuq weraq oħra mhux mimsusa jew ġa mimsusa, u malli jagħmel daqsxejn ta' l-umdità tfelles, u fi ftit sigħat tikber fuq il-weraq u terġa' tiżgħar. Iż-żerriegħa li taqa' fuq il-faxxina li tkun mogħtija l-kubrit tinbet kif tħoss l-umdità, imma ma tkunx tista' tgħix fuq il-weraq, u tmut.

B'hekk inti tkun issalva l-prodott kollu. Billi ż-żerriegħa hi rqiqa ħafna, hi teħel ma' kull ħaġa li tolqot. Billi taħt il-weraq ikun dejjem iżjed umdu—għax bis-sħana taxxemx l-art ukoll tevapora u l-fwar li jitla' minnha jagħti biżżejjed umdità—b'hekk il-marda titfaċċa iżjed malajr taħt il-werqa milli fuq il-wiċċ.

Flimkien mal-mell aħna nsibu l-bergħud aħdar jew bergħud iswed, u għaldaqshekk jinħtieġ li aħna nbixxu l-prodott ukoll b'insettiċida tajjeb, bħalma hu n-"Nictagral C", l-"E.S.A. Champion", il-Katakilla u l-Clensel. Jinħtieġ li wieħed jagħmel dan kmieni ħafna, għaliex il-bergħud jgagħal lill-weraq jitgerbeb, u meta jilħaq jitgerbeb, ma tantx teqirdu malajr għax bil-bexx ma tilħqux hekk ħafif bħalma tilħqu fil-bidu. Il-bergħud (*aphis*) jagħmel ħsara kbira u joktor malajr wisq, u għaldaqstant tajjeb li wieħed ibixxu kmieni.

Il-lum issib ħafna bdiewa li malli jaraw il-wiċċ jimtess b'xi marda jew b'xi insett jaqtgħu qalbhom mill-ewwel u jħalluh jinqered. B'hekk mhux biss huma jitilfu l-prodott, iżda wkoll ifixklu u jmarrdu dak ta' qaribhom.

Il-lum għal kull marda hemm xi rimedju, iżda jinħtieġ li dan jintagħmel kmieni u jintagħmel sewwa wkoll. Fil-bidu tal-mess il-prodott tista' ssalvah b'nefqa ta' ftit soldi, fil-waqt li jekk tħalli l-marda tidħol il-ġewwa, in-nefqa u x-xogħol ikunu ikbar, u l-prodott mhux żgur issalvah. Hu l-istess bħal bniedem; jekk wieħed jimrad u tilqagħlu l-marda kmieni inti tfejqu, iżda jekk tħalli l-marda tgħaqqsu, allura n-nefqa tkun ikbar u mhux żgur tfejqu avolja jkollu mediċini tajba.

BOTBOT SAANEN TAR-RAZZA GĦAL GĦAWDEX.
—Ngħarrfu lin-nies tal-mogħoż f'Għawdex illi wieħed mill-Btabat Saanen li ngiebu minn barra issa qiegħed fil-Mixtla tad-Dipartiment tal-Biedja, f'Kerċem, għal min ikun irid jisservа bih għar-refgħa. Fl-istess post tal-Mixtla hemm ukoll muntun ta' razza Ġermaniża "Friesian" għat-tagħmir tan-ngħaġ.

PRODUZZJONI TA' ŻRIERAGĦ F'MALTA

(*Minn Korrispondent*)

(*Jissokta minn "Il-Bidwi", Numru 38*).

Issa nissuktaw biex naraw jekk il-koltivazzjoni taż-żrieragħ hix qiegħda tassew tgħin fl-isforzi jew ħidma tal-gwerra. Għibu quddiem għajnejkom il-qagħda ta' l-Alleati meta l-provvisti taż-żrieragħ ta' l-Ewropa kienu kollha mizmuma u maqtugħa mill-portijiet tagħna—ħaġa li wkoll kieku wieħed sata' jobsor biha minn qabel. kien ikun wisq diffiċli biex jipprovdi għaliha — saħansitra fil-gwerra ta' l-aħħar aħna komplejna nġibu żrieragħ mill-Italja, l-Olanda u Franza. Izda din id-darba l-Amerika, il-Kanada u New Zealand salvaw il-posizzjoni u sibnieħom ta' għajnuna. Saħansitra l-Ingilterra, għalkemm kellha biżżejjed fiex taħdem, b'idejha t-tnejn intrigati, imħabbta biex tikkultiva ħwejjeġ ta' l-ikel biex tmantni s-sitta u erbgħin miljun ruħ tal-popolazzjoni tagħha u truppi li kienu jżuru l-pajjiż, kellha tiddestina eluf ta' mdied ta' raba' (li bilkemm setgħet taħlihom f'din ix-xorta ta' koltivazzjoni) għall-produzzjoni taż-żrieragħ, il-għaliex min-għajr żrieragħ, il-produzzjoni ta' l-ikel ma tistax issir.

Malta jmissha taf biżżejjed fuq hekk. il-għaliex ħafna xkejjer ta' żerrigħa kellhom jiġuna bl-ajru u jinżlu fl-ajrudrom ta' Ħal-Luqa, xi mindaqqiet b'diffikultajiet kbar. Bħalissa l-Alleati għandhom quddiemhom waħda mill-isbaħ xogħlijiet ta' ħniena illi kull għaqda ta' nazzjonijiet qatt ħtiġilha tagħmel — il-għajnuna lil dawk il-pajjiżi ta' l-Ewropa milqutin mill-qilla tal-ġuħ — u għajnuna tfisser mhux biss għajnuna ta' ikel u lbies, iżda ta', żrieragħ ukoll sabiex dawn il-pajjiżi jkunu jistgħu mill-iktar fis jerġgħu jibdew il-koltivazzjoni ta' prodotti. Dawn il-ħwejjeġ kif nafuhom dwar il-qagħda taż-żrieragħ fl-Ewropa huma, ma għandna xi ngħidu xejn, sigrieti, iżda tajjeb li wieħed jissopponi, bħalma ġara fl-Italja, illi Hitler xejn ma ħalla warajh, jekk ħaġa setgħet tkun.

Għalhekk, barra mill-kwistjoni jekk industrja taż-żerriegħa, kemm-il-darba din tista' titwaqqaf, tkunx ħaġa tajba għal Malta, li b'hekk tkun qiegħda toħloq għaliha n-nifisha kummerċ ieħor ta' l-esportazzjoni; li hu meħtieġ ħafna — kummerċ li għandu jġib il-flus lejn il-Gżira — ma hemm l-ebda dubju li kull nazzjon ta' l-Alleati għandha ċ-ċans li żżid is-sehem tagħha mal-kwantitajiet kbar ta' żrieragħ li jkun hemm bżonn ma' tul il-ftit snin li ġejjin.

Issa biex wieħed jaqleb fuq il-kwistjoni l-oħra taż-żrieragħ tal-fjuri. L-Ingilterra, bħal pajjiżi oħra, qegħdin iżommu għajnejhom miftuħin fuq iż-żmien li għad irid jiġi u qiegħed isir kull mezz biex jinżamm ċertu numru ċkejken imma tajjeb ta' ħażniet ta' fjuri u pjanti tat-tiżjin b'mod li wara l-gwerra, ikun jista' jerġa' jitwaqqaf kummerċ f'dawn l-oġġetti u d-Djar Ingliżi jkunu jistgħu jikkonkorru mill-iktar fis fis-swieq tad-dinja. Id-Ditti Ingliżi jistgħu jżommu għaż-żerriegħa tal-fjuri l-għaxra fil-mija biss ta' l-art li kienu jikkultivaw għalhekk qabel il-gwerra. F'Malta dis-sena żammejna xi ħaġa fuq il-modd raba' sabiex fihom innisslu u minnhom nieħdu ħażniet ta' fjuri ta' razez tajba Ingliżi. Jekk il-koltivazzjoni ta' dawn iż-żrieragħ tmxi ħarir u tkun ta' profitt għalina, inkunu ixxurtjati u nistgħu ngħidu li f'idejna għandna kapital ta' valur, il-għaliex ebda pajjiż fl-Ewropa ma rċieva provvisti ta' żrieragħ mill-Ingilterra f'dawn il-ħames snin ta' l-aħħar u ħadd ma jaf meta l-kummerċ ta' dan l-oġġett jerġa' jibda bħas-soltu ma' dak il-pajjiż jew mal-Ġappun. Għalhekk Malta għandha ċans mill-isbaħ biex turi li hija tista' tagħmel xi ħaġa fil-produzzjoni taż-żrieragħ fil-waqt li ma hemm ebda xkiel, li tista' ssejjaħlu l-veru xkiel.

Biex titwaqqaf industrja taż-żrieragħ hija biċċa xogħol li tieħu ħafna żmien, u kemm-il-darba lil din l-impriża ma jagħmlulhiex bsaten fir-roti, u ma jikkundannahiex qabel ma wieħed jipprovaha, imma jgħinuha, iktarx li din tkun tista' titwaqqaf b'tama ta' profitti ma' tul iż-żmien qasir li fih il-Gżira għandha ċ-ċans li tmexxiha 'l quddiem. Millinqas dan huwa żgur, illi Malta qatt ma jista' jerġa' jkollha dan iċ-ċans hekk sabiħ, u kemm-il-darba aħna ma nittantawx u nipprofittaw ruħna minn din l-okkażjoni, aħna ċertament inkunu tlifna dan iċ-ċans.

Il-kwistjoni kollha taqa' fl-aħħar fuq il-prezzijiet — il-għaliex il-kummerċ ma għandux jonqos, minn Ditti ta' l-Ingilterra kif ukoll minn pajjiżi fil-Mediterran li diġà ġew ipprovduti b' żrieragħ b'kemm jiswa 'l fuq minn £500.

Il-klima, u l-kondizzjonijiet ta' Malta huma tajbin ħafna għall-produzzjoni taż-żrieragħ. Minn dak li juru r-rapporti tal-prodotti tas-sena li għaddiet nittamaw illi l-kummerċ taż-żrieragħ għandu jħajjar mhux ftit ukoll fis-snin ta' wara l-gwerra.

L-aħħar pont — it-teħdida illi xi ħadd qed jara fil-koltivazzjoni taż-żrieragħ għall-kummerċ ta' l-esportazzjoni tal-patata — hija ħaġa li wieħed m'għandux jeħodha bis-serjetà. Ixewwelnett, l-Ingilterra, marsusa mill-bżonnijiet ta' żmien il-gwerra, kabbret mhux ftit il-produzzjoni tal-patata; il-lum qegħdin jinżergħu u jittieħdu kwantitajiet akbar ta' prodott, il-metodi moderni naqqsu l-ispejjeż fil koltivazzjoni tal-patata u l-patata qiegħda tingħabar iżjed kmieni. Għalhekk, iktarx illi l-esportazzjonijiet tal-patata wara l-gwerra ma jkunux akbar minn dawk ta' qabel il-gwerra. B'mod jew ieħor il-bdiewa ta' Malta jkollhom jikkultivaw uċuħ oħra barra mill-patata, kif kull min hu mdorri fix-xogħol tar-raba' jmissu jaf.

Fl-aħħarnett il-koltivazzjoni taż-żrieragħ tkun tista' biss tikkonkorri mal-produzzjoni tal-patata kieku tħalli iżjed qligħ lill-bidwi, u kieku jkun hekk, ħadd ħlief dawk li jaħsbu għal rashom biss, ma jkun jixtieq li ma jħallix lill-bdiewa jaqilgħu mix-xogħol tagħhom iżjed minn dak li kienu jaqilgħu qabel.

GĦAJNUNA LIL XULXIN FUQ IL-FRUNTIERA TAL-BIEDJA

L-Ingilterra tislef l-Artijiet ta' l-Oqsma tagħha sabiex tilqa' fihom u titma l-Forzi Alleati

FTIT IMDIED JIPPRODUĊU ĦAFNA IKEL

(*L. F. Easterbrook —Korrispondent tan-"News Chronicle"*)

Biċċa kbira mir-raba' ta' l-Ingilterra kellha tingħata għall-ajrudromi tal-R.A.F. u għall-Amerikani li issa qed jittajru minn bażijiet fl-Ingilterra. Sfortunatament, ħafna minn dawk l-ajrudromi kellhom isiru fuq wiċċ ta' raba' tajjeb, il-għaliex l-art għandha tkun watja, li minn fuqha jista' jinsaq l-ilma u li fiha wieħed jista' jidħol bla tbatija. Ma nistgħux ngħidu l-kobor ta' dan ir-raba' li tbiddel f'ajrudromi. Il-kejl ta' dawn l-uċuħ ta' raba' li tbiddlu f'ajrudromi jista' iktarx iqanqal iżjed kurżità f'moħħ il-għadu milli jista' jkun ta' ġid għalih!

Iżda jien nista' biss ngħid dan. Eluf ta' mdied ta' art moxa fl-Ingilterra tbiddlu f'raba' għall-koltivazzjoni tal-prodotti ta' l-ikel. Il-biedja, qabel il-gwerra, kont tista' tgħid li kienet ittraskurata u dlonk kont tiltaqa' ma' ħafna raba' mhux maħdum. Iżda l-Ingilterra qatt ma waqfet biex tara kif tagħmel u trodd l-art għall-koltivazzjoni. Artijiet moxa kollha tajn u għadajjar li fuqhom qatt ma rifes riġel ta' bniedem sa żmien din il-gwerra tbiddlu f'raba' tajjeb u issa fihom qed jitrabbew l-uċuħ ta' prodotti ta' l-ikel. Fihom kiber il-qamħ u s-sena l-oħra nħasdu wċuħ ta' tgħam minn eluf ta' mdied ta' raba' fuq għoljiet li ma kontx tista' taħrathom sakemm xi ħadd ħoloq il-moħriet bil-mutur għal fuq dawn l-artijiet għoljin.

Ukoll meta nħolqu dawn il-makni, kien il-bżonn kbir tal-gwerra li ġagħal lil xi ħadd jieħu u jtalla' dawn l-imħaret tal-mutur hemm fuq. Boskijiet ta' siġar magħkusa ġew maħsudin u maqlugħin mill-egħruq u, f'inqas minn sena żmien, f'dik l-art, fejn ma kenitx tista' tikber ħaxixa għall-ikel tal-bniedem, beda jikber prodott tajjeb ta' ikel għan-nazzjon. Il-ġonna miftuħa ta' madwar id-djar

(*Jissokta fil-faċċata 4*)

GĦAJNUNA LIL XULXIN FUQ IL-FRUNTIERA TAL-BIEDJA

(Jissokta mill-faċċata 3)

kbar ilhom li marru, ukoll dawk il-qatgħat kbar ta' postijiet għal-logħob tal-ballun, fejn l-art ma kienet qatt tajba biex tikkultivaha issa bdew jinħadmu wkoll.

Biex nilħqu mal-Bżonnijiet tal-Militar

Iżda, b'inkejja ta' dan kollu, b'inkejja tax-xogħol l-iktar qawwi u sfiq ta' ħrit illi l-Ingilterra kienet qatt rat, xogħol li jagħleb kull xogħol ieħor fil-Gwerra l-Kbira ta' qabel, l-art li tista' tinħadem għall-biedja hija ħaġa żgħira inqas minn dik tas-sena 1939 Ir-raġun ta' dan, ma għandna xi ngħidu xejn, hija t-talba hekk kbira għall-ajrudromi, kampijiet u bżonnijiet oħra militari, u magħhom ukoll it-tbattil ta' rħula sħaħ sabiex dawn jitbiddlu f'artijiet għall-manuvri tat-truppi Ingliżi, Kanadiżi, Amerikani u Forzi oħra ta' l-Alleati.

Din hija biċċa mis-sehem tal-Biedja Ingliża fil-Għajnuna lil Xulxin. Tiġik ħasra kbira meta tara l-art li inti kont ħdimt, u li missierek u nannijietek kienu ħadmu għal bosta ġenerazzjonijiet, imwittija biex titbiddel f'ajrudrom wasa' u pjan, jew titbiddel sabiex tkun tista' sservi bħala biċċa art għall-manuvri ta' l-artillerija.

Iżda l-Ingilterra hija qrib biżżejjed lejn l-Ewropa biex tkun taf illi nies ta' nazzjonijiet oħra 'qed ibatu wisq agħar, jiġifieri qed jiġu mċaħħdin minn ħwejjeġ wisq egħżeż; u għalhekk l-ewwel ħwejjeġ jitqiegħdu minn ta' l-ewwel, u għalhekk l-artijiet għall-bżonnijiet hekk meħtieġa jingħataw bla ebda tqanċiċ, ukoll jekk dawk in-nies li dil-ħaġa toqroshom fil-laħam il-ħaj iħossu li b'hekk sa tiġrilhom xi ħsara kbira li fuqha tarahom iżommu fommhom sieket.

Meta artijiet bħal dawn jingħataw, ngħidu aħna, lil xi riġmenti Amerikani, dik li f'dil-ħaġa ma jindaħal ebda negozju ta' flus, jieħu gost biha kulħadd għax kulħadd jaqbel mal-fehma li hekk għandu jkun. Kieku ma kienx hekk kien iqum għagħa kbir. Kif fisser ruħu wieħed bidwi: "Kieku ma kienx hekk, u wieħed kellu jfittex l-interess, kienet tkun ħaġa baxxa daqs dik ta' wieħed li jisraq l-imsiemer mit-tebut ta' nannuh." Fil-moħħ tan-nies ma hemm l-ebda divrenzja jekk l-art meħuda għall-iskop militari tingħatax lil riġment Ingliż jew lil xi riġment ieħor ta' l-Alleati.

Il-Prodott Żdied madwar 17 fil-mija

Iżda l-iktar ħaġa li tolqtok hija dik illi fil-waqt li l-art li tista' tinħadem naqset xi perċentaġġ ċkejken, u ħafna mir-raba' li ttieħed hija art tajba għax-xogħol, il-prodott ta' l-ikel mill-art ta' l-Ingilterra żdied ma' tul il-gwerra mhux inqas minn 70 fil-mija. Dan juri illi l-biedja hija waħda mix-xhidiet ta' l-għajnuna ta' l-Alleati lil xulxin. Tarġa' dak il-prodott barrani tnissel biss bil-għajnuna ta' żieda fil-makni tal-biedja u żieda fid-demel artifiċjali.

Il-fabbriki ta' l-Ingilterra li jaħdmu l-għodod u l-makkinarji tal-biedja għamlu ħwejjeġ kbar. Fil-fabbrikar tal-makni tal-mutur u għodod oħra li jagħmlu sehem ta' dawn il-makni għax-xogħol tar-raba' ta' l-Ingilterra—tliet darbiet iżjed minn dawk li kienu jaħdmu dari—dawn id-djar ħadmu l-akbar tagħmira. Iżda, dik it-tagħmira ma kienitx biżżejjed, u għalhekk l-Amerika, il-Kanada u l-Awstralja għenu ħafna biex wasslu l-kwantità kollha meħtieġa, fil-waqt li l-Ingilterra ipprovdiet l-art u n-nies tax-xogħol għal dan l-isforz barrani.

Iva, dan hu eżempju tajjeb ta' għajnuna bejn in-nazzjonijiet alleati, u biex wieħed jista' jgħożż il-ħtieġa ta' din il-għajnuna biżżejjed iġid quddiem għajnejh dan li sa nsemmu. Il-prodott ta' l-ikel ikkultivat fl-Ingilterra fl-1943, meta tqabblu ma' dak ta' l-1942—jiġifieri sewwa sew il-bilanċ bejn il-prodott tas-sentejn—kien iwassal kwantità kbira ta' tagħbija li aħna iffrankajna mill-wisa' meħtieġa għat-trasport tagħha bil-bastimenti—tagħbija hekk kbira li kienet tkun biżżejjed biex tittrasporta fl-Italja s-suldati, il-kanuni, il-munizzjonijiet u l-proviżjonijiet kollha u inġenji tat-trasport għal tmien jew għaxar diviżjonijiet. U dan sata' biss isir bil-għajnuna ta' xulxin.

(Jissokta)

AVVIŻI

BEJGĦ TA' AĊDU SULFURIKU—Ngħarrfu li sa nhar it-Tlieta, il-20 ta' Ġunju, 1944, l-Uffiċċju tal-Biedja, il-Għammieri, il-Marsa, jirċievi offerti għax-xiri ta' 64 damiġġana ta' Aċdu Sulfuriku Ikkunċintrat (H2 SO.4).

Id-damiġġjani, li jinbiegħu "tale quale", min irid jista' jarahom kull nhar ta' xogħol bejn it-8 ta' fil-għodu u l-4 ta' wara nofs in-nhar, wara li jitlob lill-Uffiċjal ta' l-Ortikultura, l-Għammieri, il-Marsa. L-Aġent Direttur tal-Biedja jżomm id-dritt li jirrifta kull offerta li tkun jew l-offerti kollha li jirċievi. Id-damiġġani għandhom jinġabru fi żmien ġimgħa mid-data li fiha dak li jkun ikollu avviż li ħa l-offerta u, jekk min jieħu l-offerta ma jiġborx id-damiġġani sa żmien ġimgħa, huwa jista' jeħel il-piena ta' £5. Ħlas mal-kunsinna.

INBID SPEĊJALI MILL-GĦENEB TAL-BUSKETT.—Id-Dipartiment tal-Biedja qiegħed joffri għall-bejgħ ċerta kwantità ta' nbid magħmul taħt it-tmexxija tiegħu minn kwalitajiet speċjali ta' għeneb ta' l-inbid ikkultivat fil-Ġonna tal-Buskett. Dawk kollha li jixtiequ jixtru minn dan l-inbid bil-prezz ta' 2s. 6d. il-flixkun jistgħu jmorru jixtru mill-Ħwienet tal Bejgħ tal Prodotti tad-Dipartiment tal-Biedja, li huma, il-Posta tad-Dipartiment tal-Biedja, is-Suq tal-Belt; il-Ħanut fi Trieq ir-Rjali, il-Ħamrun; it-Trieq tal-Buskett, ir-Rabat; Trieq Sant'Elena, Tas-Sliema; u mill-Kiosk ta' Puturjal.

PETROL U PITROLJU GĦAT-TISQIJA TAS-SIĠAR TAL-LARINĠ.—Dawk kollha li għandhom siġar ta' l-agrumi u li nkitbu fl-Uffiċċjijiet Distrettwali tal-Biedja għas-sehem tagħhom (quota) ta' petrol jew pitrolju għat-tisqija tas-siġar issa għandhom japplikaw fl-Uffiċċju tal-Kontrollur taż-Żjut Minerali, Trieq il-Merkanti, il-Belt.

MARDA TAŻ-ŻWIEMEL. — Imħabba l-kondizzjonijiet tal-gwerra li fihom il-lum ninsabu iktarx li xi mard tal-bhejjem jista' jidħol f'dawn il-Gżejjer. Fost dan il-mard, hemm il-marda tad-Deni tal-Qurdien fiż-żwiemel — marda li f'xi kasijiet tista', fi ftit granet, tikkaġuna l-mewt tal-bhima. Din il-marda bl-Ingliż hija magħrufa bl-isem ta' "Biliary Fever", jew Deni Biljari. 'Għalkemm s'issa din il-marda ma nafux li qatt kienet fost ż-żwiemel tal-pajjiż, ma nistgħux ngħidu fiż-żgur li ma għadx tidher fost il-bhejjem tagħna u għalhekk huwa dejjem tajjeb li jittieħdu ċerti prekawzjonijiet. Din il-marda tittieħed mill-qurdien u soltu tidher għal dil-ħabta ta' l-istaġun tas-sena. Għalhekk, jeħtieġ għall-aħħar li wieħed juża l-akbar attenzjoni fl-ixkupiljar u tnaddif taż-żwiemel, b'mod partikulari, għal dawk li huma żwiemel ta' lewn skur li fuqhom il-qurdien ma tantx jista' jidher. Malli wieħed jinduna b'qurdiena għandu dlonk ineħħiha u jeqridha. Qatt ma għandek tixħet qurdien ħaj fl-art u tħallih hemmhekk, il-għaliex dan dlonk jarġa' jaqbad ma' l-istess żiemel jew imur ifittex xi bhima oħra. Il-qurdien l-aktar li jħobb igħix fuq l-art ta' xi mergħa, l-iktar fuq art b'siġar baxxi u fuq art moxa u għalhekk ta' min iwarrab il-bhejjem minn dawn il-postijiet. Fl-aħħarnett kull sinjal ta' deni jew taqlib ta' l-istonku fil-bhima għandek tieħdu bħala suspett tal-marda.

ĦSARAT TAL-GWERRA FL-EGĦLIEQI. — Ngħarrfu għall-informazzjoni ta' kulħadd illi d-Dipartiment tax-Xogħlijiet Pubbliċi mhux sejjer jagħmel iżjed tiswijiet ta' ħsarat tal-gwerra f'raba' ta' sidien privati. Id-Dipartiment għandu ordnijiet li iwaqqaf għal kollox ix-xogħlijiet ta' din il-għamla, u għalhekk ħadd ma għandu jistenna li sa jittieħdu xi passi jew li jkollu xi tweġiba dwar xi talbiet li saru ġodda jew li kienu saru qabel għal xi tiswijiet ta' raba' bħal dan, għalkemm it-talba tkun ilha li saret. Hekk ukoll sa jitwaqqaf il-ħlas ta' spejjeż li saru minn nies li huma stess għamlu t-tiswijiet fir-raba', għelieqi jew ġonna tas-siġar, bi x'inhi d-data li fiha saret l-applikazzjoni għall-ħlas ta' spejjeż li saru.